

friena

ANUL 5 N° 6-7

15 Ianuarie - 1 Februarie 1924

P
II
4345

108403

BIBLIOTECA NATIONALA
Inv. / P

„IMAGINI UITATE”

NEOBONJURIȘTII

NU ȘTIU dacă există o reală năzuință a spiritului românesc spre libertate, spre o independență a gândirii, spre o descătușare morală; ceia ce se poate observa însă este necesitatea de a eticheta orice publicație cu inevitabilul adjectiv „*liber*“. Am avut „Omul liber“, era fatal să avem „Cuvântul liber“, cum vom avea desigur „Democrația liberă“, „Cugetarea liberă“, „Acțiunea liberă“, etc.

Dacă înzistăm asupra revistei „Cuvântul Liber“ o facem constrânși de cele câteva nume ce s'au grupat în această nouă manifestare a libertății cuvântului scris. Eugen Filotti, Dem. Theodorescu, I. Vinea, N. Davidescu, o serie de nume ce decorează vitrina revistei, și care dau aspect, aparent cel puțin, revistei. Câte-va nedumeriri — revista poartă indicația „Seria II, an. I“. Deci nu este o nouă revistă, ci vechiul „Cuvânt Liber“ al d-lui Const. Graur care a trecut în patrimoniul liberalilor odată cu vânzarea celor două ziare de atitudine „liberă și democrată“ „Izbânda“ și „Avântul“.

Acum noi suntem nedumeriți ce parte continuă „Seria II“ a „Cuvântului Liber“. Partea I „Cuvântul Liber“ al d-lui Const. Graur, sau partea II „Cuvântul Liber“ al d-lor Cociaș, Ștefănescu & Banca Românească?

Pentru a împedica aceste confuzii, indicația „Seria II“ neavând nici un rost, iar evocarea unui trecut apropiat și de o îndoelnică eleganță morală, strică, ar trebui să fie înlăturată. De ce „Seria II“? A fost așa de fericită concluzia financiară a primei serii? Dar de ce să nu apară d-l Graur (G. și C.) în cele două ediții, d. Bubi Brănișteanu, d. Iosif Nădejde etc.? Intru cât e necesar să solidarizeze pe domnii Eugen Filotti, Dem. Theodorescu, I. Vinea, N. Davidescu cu bilanțul moral care a fost încheiat la primul deces al „Cuvântului liber“:

De altfel „Seria II“ strecurată în colțul din stânga sus al revistei, dă o rezonanță falșă—cu totul nemeritată de altfel—unei declarații sau mai exact unei contesiuni pe care o fac noii cruciați ai „Cuvântului liber“.

„Pentru atâți căutători de orientare, pentru o întreagă generație în creștere, peste care alți mai puternic susținuți, încep să le instăpânească pentru societatea românească însăși, apariția „Cuvântului liber“ e necesară“.

Evident că sufletul românesc stă la o răspântie—dar orice desfășurare de idei, orice indicație va veni din rândurile „Cuvântului liber“, fără vrea va evoca „Seria I“ când s'a demonstrat cu toată îndârjirea evoluția logică și fatală a democrației libere, apologistă a revoltei dela Lenin la Casa „Băncii Românești“.

Și pentru a sfârși un echivoc d. Eugen Filotti ar trebui să arunce din colțul de sus al revistei indicația „Seria II“ căci d-sa nu continuă un trecut, ci creiază, sau vrea să creeze, o onestă orientare a spiritului românesc.

* * *
Intre noi „intelectualii captivi“ ai ideii de tradiție, și propovăduitorii „îndemnurilor de descătușare și înălțare“ este o veche legătură de prietenie care stă întinsă ca o punte pe vâltoarea ce desparte credințele noastre între prieteni oricât de mari ar fi depărtările, oricât de categorice deosebiri și ciocnirile polemice vor trebui să fie întovărășite de un respect reciproc.

Și unii și alții căutăm o formulă care să fie un coeficient al energiilor noastre și în același timp o disciplină a sufletului nostru.

Ce vor? Care este ținta celor de la „Cuvântul Liber”? D-nul Eugen Filotti ne-o spune:

Intrăm în arena scrisului românesc în numele unui ideal etic de dreptate.

În slujba acestui etos așezăm un ideal de cultură.

Evident că se precizează și calitățile sau mai exact elementele acestui „ideal de cultură“.

„Nu în agățarea de o tradiție sterilă și, în multe privințe im ginară (adică s'ar putea și cum vine aceasta?), nu în cultivarea exclusivă a caracterului autohton, nu aci vedem noi rostul frământării generației noastre:

„In occidentalizarea acestei țări, putrezi e în multe organe vitale înainte de a fi ajuns la m turitate, vedem scăparea“.

„Inscriem pe steagul nostru: Europeism“.

Fără să vreau gândul mi s'a dus înapoi spre Carvunarii Constituției de la 1822 spre „bonjouristii“ făptuitori ai bruscei transformări a anului 1848.

„Occidentalizare“, „Europeism“, „dreptate“, „democrație“ (mai ales) „împotriva balcanismului, orientalismului“ erau punctele care fixau cadrul de mișcare al generației „bonjouristilor“. Se pare că suferim, după un veac, de aceleași apariții ideologice, ce prin asemănările pe care le marchiază, ne obligă să numim pe talentații reprezentanți „neobonjouristi“.

Un veac am gălăit făcând salturi, galopând ca să putem ajunge avangarda umanității. Am dărâmat vechi e noastre așezări gospodărești și am ridicat în pripă noile locașuri le ci lizației europene. Fara tranziție ne-am asvârlit în ritmul popoarelor înaintate, îmbrăcând cele mai moderne forme de viață socială.

O constituție ultra-democrată, automobile, legiuiri democratice, rafinate cititoare a poezilor moderni Baudelaire, Verlaine etc. Un versități și sate devastate de pelagră, liberă cugetare, biserici părăsite de credincioși, cabareti, jockey-club-automobil club etc., într'o învălmășală monstruoasă, în care numai pitorescul ridicolului își are locul.

Pricina acestui desechilibru social stă după „neobonjouristi“ într'un „ideal static“ ce „se flutură sub firma ortodoxiei și tradiției“, un ideal static „in-cremenit în forme hieratice bizantino-moscovite ale unei culturi primitive fără evoluție și fără ori ont“.

Acestui ideal înșepent i se spune de către neobonjouristii „Cuvântului Liber“ alt ideal.

„Idealul nostru de cultură e dinamic, dornic de sporire, înnoire, fecunditate“.

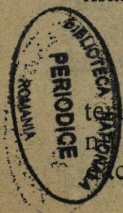
„Lumina noastră vine de la apus“.

(Ne bucurăm de această schimbare a luminei democratice care până mai ieri venea „de la răsărit“).

Rezumăm elementele cugetării d-lui Eugen Filotti:

1) Un ideal dinamic de cultură în slujba ideii de dreptate.

2) Ideal de cultură care să o rupă cu tradiția și să nu cultive caracterul autohton. Dar d. Eugen Filotti „europeist“ își amintește că poporul român este o totalizare de indivizi fără nici o legătură între ei, fără nici o rădăcină în pământul acesta pe care trăește de o mie de ani, având aceleași

trăsături morale și la 900 și la 1924, își mai amintește că un rost ceva mai înalt de cât îl pot concepe brâniștenii vagabonzi colportori de fărâmituri de cultură, un rost care să i justifice existența îl are și neamul românesc.

Silit de aceste adevăruri d. Eugen Filotti se contrazice și după ce indicase nevoile noului ideal de cultură, de a rupe cu tradiția, și cu tendința de a cultiva caracterul autohton, recomandă ca formă de afirmare activă și productivă :

„Afirmarea geniului și ființei noastre specifice în forme de cultură europene și în cadrul armonios al culturii vestice”.

Evident că afirmarea ființei noastre *etnice* (d. Eugen Filotti se ferește de *ethnos* și pune „specifice”) nu se poate face decât în formele fixate de evoluția universală a culturii umane — dar pe baza ideologiei și sensibilității noastre specifice și în cadrul tradiției noastre. Așa au gândit tradiționaliștii noștri dela N. Bălcescu, Mihai Kogălniceanu, Mihai Eminescu și până la N. Iorga.

Tocmai aici stă greșala și vechilor și noilor bonjourişti: neînțelegerea legăturii dintre cultura unei nații și istoria ei, și sufletul ei așa cum l'au format veacurile printr'o lentă acumulare de puteri morale. O nație nu-i o etichetă așezată la întâmplare de-asupra unei populații ce locuiește un teritoriu anumit. Neamul este o totalizare morală a istoriei aceluiaș popor de-a lungul veacurilor.

Cultura unei nații nu poate avea — vai! ce adevăr simplu trebuie să spunem! — altă bază decât, reazămul așa cum l'a fixat istoria aceluiaș neam.

Cultura europeană nu-i interesată de papagalismul nostru, ci de ceea ce creem noi specific românesc, de acel element autohton căruia noi îi dăm forme de înțelegere universală. Contribuția noastră în cultura europeană este adăosul de ideologie și sensibilitate specifică. Noi nu trebuie numai să traducem culturile altor nații, noi trebuie să le dăm și o cultură a noastră, creiață din elementele pe care ni le pun la îndemână impulsunile rasei noastre în cadrul fixat de istoria noastră.

Intre 1822 și 1848 bonjouriştii puteau să comită greșala de a ignora imperativul tradiției în împrumuturile de civilizație pe care îl făceau, dar la 1924 să se recomande repetarea aceleiași erori?

Și fiindcă ni se recomandă „*Europeism*” noi răspundem: *acceptăm*.

Stabilind însă un echilibru între viața noastră morală și formele civilizației de împrumut în care să ne mișcăm, adâncind calitățile sufletului nostru, stabilind continuitatea istorică, vom creia acel „*Europeism*” ce ni se recomandă.

Civilizația nu este o formă în afară de tine spre care ajungi distrugând elementele constitutive ale ființei tale etnice, ci o înălțime spre care tinzi amplificând viața morală a ta ca nație.

Neobonjouriştii cred altfel; noi îi vom urmări totuși cu o prietenie caldă, pe drumul erorilor entuziaste.

Pamfil Șeicaru

LUAREA PUEBLEI

Trupele rebele, după ce au ocupat Puebla, înaintează spre Tampico.

(Universul).

DÈ unde m'a învăluit deodată senzația asta de soare cald, de copilărească fără grijă, ca o palpitate colorată și aeriană de aripi de colibri?

Adineori strada era întunecată, trecătorii păseau în ceață fantomatici, gesticulând să-și păstreze echilibrul pe movilele de ghiafă, tramvaiele cu cai duruiau negre și goale în nopțe, cu felinarele lor afumate ca sinistre dricuri nocturne de sinucigași; totul era pustiu, înghețat și ostil, și deodată, abia așezat la masa cafelei, cu gazeta deschisă, de unde inundarea asta de lumină și de boare îmbălsămată cu exotice mirodenii?

Ce souffle étrangement parfumé, d'ou vient-il?

Nici samsarul acesta, unsuros, așezal în fața cafelei, absent și cu privirea înfiptă într'un gol unde-i joacă fără îndoială cifrele; nici ofițerul de-alături care zâmbește singur cilind „Tiribomba“; nici chelnerul cu exemă de culoarea smeurei pe obraz și cu șervetul sleit pe mână; nici domnișoara balană și corpulentă de la casă care-și sprijină sânii uriași cât doi cantalupi pe marginea de marmoră a mesei; nici duhoarea cafelei, capetele de țigări aruncate, urmele murdare de halbe, galoșii umezi din picioare, vânzătoarea zdrențuită de cărți postale, provincialul care studiază cu sârguință de elev greu de cap lista de prețuri; nimic din ce e urât afară și trist aici în suflet, nimic nu îndreptățește înseninarea asta bruscă, versurile lui Heredia, cântând înlăuntru de acolo, de pe marginea Atlanticului unde peste talasuri adierea i-a adus un suspin aerian din Antilele natale.

De unde hohotirea aceasta de soare?

„Francisco Serano, ministrul de război și generalul Obregon, au avut o consfătuire la Apizaco între Mexico și Vera Crux. Trupele rebele se îndreaptă spre Tampico. Puebla a fost ocupată“. Impăturesc ziarul sub cot, și cafeleaua nu mai există, și nimic din ce e afară, și e trist, și rece, și umed, și hidos, nu mai are ființă.

Vera-Cruz, Tampico, Puebla... Romanele lui Mayne-Reid, Cooper, Hawthorne, Bret-Hart și Jules Verne: Logodna mexicană și Ultimul rege Aztèc; Cap de vultur și Șarpele negru; Ioan de fier și Fiica Soarelui; peșteri cu mucezite comori sub lespezi, fluvii somnoroase și indieni lunecând șerpuit în piroge... Și nucul din livadă, de sub care mă ridicam de pe cergă cu coatele amorțite și cu ochii rătăciți, când un glas ne chema la masă, în clipa în care Armand de Mortsauf, prizonierul Aztecilor își tăiasse frânghiile.

Lume ireală și mai reală ca cea mai apropiată realitate.

Vecinul de peste gard, domnul cu bărbie albă și cu pălărie tare, ne era indferent și strein. Nici odată n'am fost curioși să știm unde pleacă la ore fixe, de unde se întoarce din capătul străzii, citindu-și

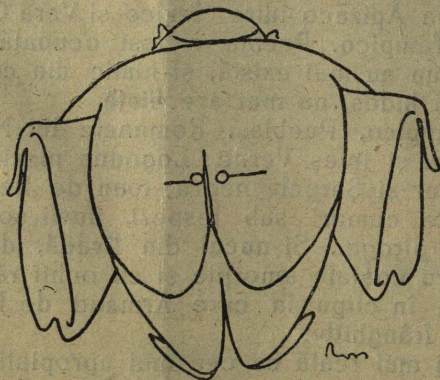
din mers gazeta, ce gândește, când cu ziarul pe genunchi și cu ochelarii alături, în cerdac, își soarbe cafeaua. Dacă ar fi murit a doua zi, ne-ar fi înduioșat tot atât cât moartea unui mandarin din China. Dar cu câtă emoție luam parte la întâlnirea lui Cortez cu Montezuma, ultimul rege al Aztecilor; după descripția lui Bernal Diaz, tovarășul conchistadorului! Cât de viu vedeam litiera cu baldachin, împodobită cu pene albastre și verzi, cu aur și perle, din care a coborît în manta albastră, cu sandale de fire de aur împletit, Montezuma, încarnarea zeului războiului și a zeului-colibri: Huitzilopochtli...

Și cum visam cu ochii închiși, alt cer, pe al cărui albastru noaptea se aprinde crucea sudului.

A fost ca un miragiu care și-a tremurat amăgirea în duhoarea cafelei, mi-a adus în nări parfum de fructe necunoscute și miros amăriu de frunze de nuc, halucinația civilizației dispărute Maya și halucinația a optsprezece ani în urmă; Huitzolopochtli și volumul conului, Vulturul negru și treburile de la matematici, fluturare minusculă de aripi de colibri și carcera liceului... Și ochii domnișoarei Lucia. Unde-o mai fi domnișoara Lucia? Și soarele de atunci care nu mai este, și copacii livezilor care au fost tăiate, și alătea capete neastâmpărate de copii după pupitre, capete sburlite și cu ochi drăcoși, pe care vârsta le-a împodobit cu mustăți stufoase, cu sprâncene încondeiate, și cu cearcâne în jurul ochilor; — și alătea capete din care nu mai este, astăzi nimic, decât unde-va sub pământ, un os rotund, o scăfârlie netedă și un rânjet de dinți.

Pe urmă, din nou a fost cafeneaua cu ofițerul citind la masă „Tiribomba“, și chelnerul cu exemă de culoarea smeurei și domnișoara de la casă cu sânii cât cantalupii, și capetele de țigări stinse, și galoșii umezi, și frigul de afară, și tramvaietele cu cai duruind în întuneric negre și goale, cu felinarele lor afumate ca sinistre dricuri nocturne de sinucigași.

Ion Dariè

„TÂNĂRA INDUSTRIE...”

ASA dar se va scumpi încă odată hârtia. Cu regularitatea cu care se succed anotimpurile, își împlinesc aștrii călătoria cerească sau d. Matei Cantacuzino se înscrie într'un nou partid, de patru ori pe an, odată cu fie care solstițiu, d. Ministru al Industriei, alarmat de falimentul ce amenință tânăra noastră industrie a hârtiei, holărăște o nouă urcare de preșuri.

Fenomenul are loc întotdeauna cu oare care tãmbălău.

Nație de oameni care se indignează repede și se potolesc ușor, ne facem automat datoria de a protesta. Câte-va zile gazetele spumează în fruntea paginilor se rãsfășă cifrele statistice, patronii de tipografii și editorii se adună în consfătuiri, tipăresc comunicate. D. Ministru al Industriei e șintuit la stâlpul infamiei. Guvernul e chemat să răspundă în fața istoriei. E evocat spectrul analfabetismului. Sfios se ridică și în parlament o interpelare, două.

Asta pornește la început într'un tempo urcat. Pe urmă indignarea slăbește. După două săptămâni ultimile cartușe oarbe, mai pocnesc singularic și dosit. La sfârșitul lunei — acalmie pe toată linia.

Faptul s'a consumat; hârtia s'a scumpit; oamenii își văd de treburi; alte preocupări: un depozit incendiat, o rãșcoală studențească, un fost ministru bulgar asasinat, pasionează opinia publică. D. Ministru al Industriei trece surâzând sie însuși în limuzină, către Cameră, unde-l așteaptă altă interpelare la care răspunde cu *ăăă*, cu *âââ*, cu *cccâccc* și cu alte mici și scremute suspine oratorice.

Hârtia s'a scumpit ne-am și deprins cu noua stare de lucruri, singura grije e *să nu se mai scumpească*. Și asta durează până la noul solstițiu; precis ca succesiunea fenomenelor astronomice.

La întrebările, somașiile, interpelările de fiecare dată, câteodată gazeta oficioasă a guvernului, altădată d. Ministru al Industriei, uneori d. Vintilă Brătianu, răspund cu acelaș argument, gătit cu toate sosurile potrivite sezonului, din care nu lipsește și mărarul patriotismului.

— Avem nevoie de o industrie națională. Industria hârtiei este o tânăra industrie națională. Industria națională trebuie încurajată. Deci industria hârtiei, care e o tânăra industrie națională, trebuie încurajată.

S'au:

— Marile industrii streine vor să acapareze piața noastră. Acestei invazii nu-i putem opune decât industria națională. E o datorie patriotică să sprijinim industria națională împotriva industriei streine. Deci mai patriotic e să plătim scump hârtia românească decât estin hârtia streină.

Ori:

— A cumpăra mărfuri de la germani sau de la Austriaci, înseamnă a grăbi refacerea economică și pe această cale, și cea militară, a dușmanilor noștri de eri. Se știe domnilor, că fără taxele vamale de astăzi piața românească ar fi invadată de hârtia fabricată în Germania și Austria. Așa în cât cumpărând hârtia germană și austriacă, nu numai că am înăbuși o industrie națională în fașă; dar am săvârși crima împotriva națiunii de a sprijini militarismul german. Deci, mai bine hârtie românească scumpă de cât hârtie nemțească estină, ș. a. m. d.

Dacă la guvern s'ar afla astăzi un partid, care să poată judeca altfel decât de după gratiile ghișeurilor de bănci, o discuțiune fără strâmbătate, ar dovedi sumar și definitiv că prosperitatea unei nații nu se judecă numai decât după balanța economică, ori că altceva înseamnă industrie de cuie și altceva industria hârtiei. Că mai grabnic de cât de un protecționism industrial e nevoie de un protecționism cultural. Că puterea cărții a făcut din țări mici: Danemarca, Norvegia, Suedia, mari centre de cultură universală. Că o conștiință națională nu se întreține încăpăținându-te să tipărești cărți puține pe hârtie de învelit măslina, plătită scump la tine în țară; ci tot atâta cel puțin s'ar întreține vie ti, părind cărți multe pe hârtie estină și bună, fie ea cumpărată de la nemțichinezi ori boschimani. Că este astăzi o crimă ca în noile ținuturi, ungurii și sașii, să-și poată tipări gazetele care întrețin un spirit ostil țării sale, fiindcă pierderile eventuale are *cine-va* grija să le acopere; iar gazetele românești să piară pe rând din pricina scumpirei hârtiei. Că atât timp cât nu se vor împărștia printre românii acestor ținuturi, cărți estine cu înfățișare civilizată cuprinzând scrisul lui: Eminescu, Alexandri Hașdeu, Caragiale, Vlăhuță, Delavrancea, Iosif, Anghel, Maiorescu, Gherea; acolo nu vom isbuti să căpătăm un prestigiu cultural, și lectorul, român chiar, va trăi tot sub influența culturală a Moscovei, Vienei, Pestei, Berlinului.

În sfârșit s'ar putea înșira o sumă de lucruri comune, banalități arhicunoscute de toată lumea, spuse pe toate drumurile și care n'au intrat totuși, nici până acum sub feasta economiștilor liberali.

Cum acestea s'au dovedit de prisos, ne resemnăm a azista pasivi la tâmpa politică economică a d-lui Vintilă Brătianu și a d-lui Tancred Constantinescu, în dușmănie aparentă, dar în realitate frați de cruce într-o aceeași concepție zărăfească și urmărind aceleași rezultate.

Liberalii visează țara redusă la o vastă întreprindere, unde fabrici, uzine, sonde, mine, saline, fierăstraie, să lucreze precis, automat, necurmat ca în vastele trusturi americane; vâri porcul pe deoparte scoji cârnaț

pe cealaltă, introduci vitelul și iese ghială de box, conservă alimentară, nasturi de corn, oase pentru filtrat și rafinat zahărul..

Admirabilă viziune de americanism balcanic! Dar asta se întâmplă și în Congo belgian; și acolo materiile prime sunt puse în valoare, și acolo colonia e un izvor de bogăție neistovită pentru o mână de oameni. Indigenii, bieți negri, trăiesc însă imbecil, n'au nici o conștiință omenească știu să numere atât cât le trebuie pentru ași socoti salariul și cât le e nevoie să cunoască pentru a plăti, fără să fie prea scandalos înșelați, paharele de rachiu pe tețgheaua cârciumei.

Credem că nici acolo, nimeni nu se îngrijorează de o politică a culturai, a cărții. Fără îndoială că exista chiar, un interes nemărturisit, să nu gândească nimeni la asta.

Dar acolo e colonie — și toate se petrec undeva, foarte departe, în Africa.

SETEA DE BARBARIE

KASIMIR Edschmid, în volumul său de nuvele: *Timur*, ne înfățișează, între altele, un lord englez, care, desgustat peste măsură de viața supracivilizată din înalta societate londoneză, se îmbarcă pe un vapor, ca să se scoboare între sălbateci, într'o insulă pierdută în pustietatea mărilor depărtate. Viața primitivă, neatinsă de suflul otrăvit al civilizației îi trezește în suflet un fior de întinerire. Și-atunci, ștergându-si din suflet amintirea urâtă a timpului petrecut între oameni, se însoară cu o sălbatecă, hotărât să-și încheie zilele în barbarie.¹⁾

Se pare că omenirea, singura omenire care intră la socoteală mai mult în viața actuală a unei epoci, adică: omenirea care petrece, omenirea care creează omenirea care stă la cârma destinelor unui Stat, această omenire urmează acelaș drum scoborător către barbarie. Sufletul ei istovit nu mai poate tresălta viu în cătușele necruțătoare ale mecanismului civilizației care cere conștiință trează, constrângere, încordare, luptă. Omul, desgustat de logică, de ordine de claritate și armonie omul desgustat de forme rigide se scufundă, cu patimă, în undele negre ale inconștientului, își dibue un drum rănit prin desișurile încalcite ale primitivității și ca o fiară, îmblânzită o vreme, care își sfarmă cușca se lasă din nou pradă instinctelor întunecate, umplând de neliniște pe stăpânii cari-l credeau cumințit pentru todeauna.

Priviți la lumea care petrece. În tumultul asurzitor al Jazz-bandurilor, în care se învălmășesc răcnete de fiare, pleznituri triviale din buze zdrăngănite de cratițe izbite una de alta și zvâcniturile unei melodii respingătoare, cu dezacorduri barbare, scoase, parcă, din instrumentele cu forme ciudate ale sălbaticilor, trupurile civilizațiilor se desnoadă din toate încheeturile, în svârcoliri grofești și nerușinate, cari amintesc siluetele lighioanelor pădurii surprinse în poșturi lubrice sau contorsiunile grețoase ale locuitorilor unui trib care sărbătorește o biruință, în cine știe ce fund nescotocit de lume primitivă.

Nu mai e vorba de moralitate sau imoralitate, ci este, cu adevărat trecerea dincolo de bine și de rău, în haosul preistoriei.

În literatură și arte plastice, expresionismul, futurismul, cubismul, sau care cum se mai chiamă, încep să clintească de pe temeiul credinței lor oameni, cunoscuți ca foarte rezonabili.

Când contempli, însă, operele acestei noi arte, ți se pare c'ai merit într'un muzeu de preistorie sau într'o expoziție colonială.

1) V. un subiect asemănător în romanul: *le Décivilise*, de Charles Renel.

„Oamenii nu știu“ zice Herman Bahr ²⁾ „câtă dreptate au când spun că tablourile expresioniștilor par pictate de niște sălbateci. Tirania burgheză a făcut din noi niște sălbateci“. Și mai departe: „Ca să salvăm viitorul omenirii trebuie să fim *barbari*. După cum primitivul s'a ghemuit în sine de frica naturii, tot astfel și noi ne refugiem în noi dinaintea unei civilizații care înghite sufletul omului“.

„Expresionismul“, spune un altul „este revolta *elementarului*. Mijlocul prin care se ajunge la element este abstracțiunea. Trebuie să faci abstracție de lumea înconjurătoare, de lanțul cauzalității, de ideea de timp și de spațiu“.

Aceasta fiind starea de suflet în care se creează, o cascadă de burlane, de coturi de mașină și de tinichele se poate chema: nud; o apă turbure în care plutesc gunoaie răscolite, un purcoi de râme sau o caracatiță fantastică însemnează: prestid I-a, impresia a IV-a sau improvizația XVIII-ea.

Ai zice că ființa morală a creatorului de astăzi s'a fărâmițat într'o puderie de centre, cari funcționează fără nici o cârmă unitară.

Aceeaș sete de barbarie, care face arta nearticulată, face și scrișul nevertebrat.

Werfel vorbește de o desubstantivizare a lumii, de o epocă a verbelor, de o dizolvare a realității, care părăsește substantivul pentru a se așeza în verbe. O nouă stare primitivă, deci, în care abia se creează limbajul.

Ceea ce pare, însă, la prima vedere, și mai ciudat este că se poate urmări și în politică aceeaș revoltă a *elementarului*, aceeaș abstracție de lumea înconjurătoare, de lanțul cauzalității, de ideea de timp și de spațiu.

În totul realizărilor celor mai cutezătoare teorii democratice, în deosebite puncte, au răsărit, ca din pământ, dictatorii cari s'au ridicat și cârmuiesc cu apucăturile celor mai primitivi șefi de triburi. Ca și Raisult în Maroc sau ca generalii Villa și Obregon în Mexic, șerifii sau generalii europeni, în fruntea bandelor lor insurecționale, pornesc, ca o vijelie, împotriva capitalelor și, când nu lasă sânge adversarilor politici ca în Grecia și Bulgaria, sau nu le devastează casele, ca în Italia, în orice caz, vără atâta spaimă în suflete, încât viața politică cu frământările ei, la umbra legilor, este cu desăvârșire paralizată. O liniște de moarte se așterne peste neamurile aruncate în robie. Cetățenii conștienți, veșnic agitați de altă dată se prefac în turma necuvântătoare de robi ai șerifulut. Caracteristică pentru ilustrarea deprimării în care lanzește, azi, lumea este lipsa de rezistență pe cari au întâmpinat-o dic-

2) Expresionismus, p. 83.

tătorii. Rare ori sisteme politice, fundamental opuse, s'au întronat mai fără împotrivire, rare ori revoluții ca acestea fără vărsare de sânge, fără jertfe serioase, fără clocotul răzbunării.

Un marș de paradă către capitală a fost cel mai mare risc pe care l'au încercat dictatorii.

Ba încă tiraniile nici nu se pot desfășura pe deplin din lipsă de provocatori.

În schimb, înaintea forței unice care se mișcă, lumea se prosternază cu teama religioasă a barbarului înaintea idolului încruntat. Pentru că șeful e idolul, fetișul, *unicul*. Aproape că nu e neam care să nu-și aibă omul său providențial, idolul, pentru care se cere ascultarea fără murmur a credincioșilor. Și, unde nu s'a găsit până acum, se caută, cu o ciudată stăruință, omul, unul singur.

Orice viață, zic expresioniștii, este singularitate, este unică, în înțelesul că nu există om care să exprime numai anume însușiri și să creeze numai anume norme neschimbate. Nu există tip general, ci numai indivizi.

Dacă nu există tip, ci numai indivizi și, dacă expresionismul este revolta individului contra tipului generic, a unicului contra a ceea ce e general sau se repetă, ce voiți mai unic de cât faptul că un fost institutor se asvârlă, prin forța elementară expresionistă, la cârma Statului, în disprețul tuturor pregătirilor, a tuturor ierarhiilor, a tuturor normelor stabilite? ³⁾

Un om poate, deci, ieși din întuneric, pentru a sta a doua zi în cea mai înaltă situație, dar nu ca liberator, ci ca un arbitru suprem care pune în umbră și tronurile.

Democrațiile obosite de frământare continuă și seacă, de bănuială de intrigă, de frica de răspundere sau de anonimatul fără glorie, abdică fără silă înaintea exemplarului unic, care le redă liniștea, luându-le de pe umeri greutatea cărmuirii neamurilor.

Iată, prin urmare, că și viața Statelor este aruncată în răspântia tuturor îndrăselilor, cari, sub pretextul mântuirii patriei, vor scoborâ în robia barbară...

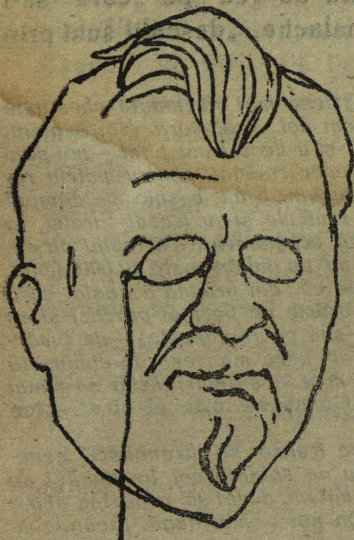
Ai impresia că o perdea grea de întuneric se یرage peste conștiința omenirii, în care își dă sufletul osândită o civilizație.

PETRE DRĂGOIESCU.

³⁾ Se pare, de altminteri că Mussolini n'ar fi străin de mișcarea futuristă a lui Marinetti; în cât s'ar putea vorbi de un futurism sau expresionism politic

CUM A SOLUȚIONAT PROBLEMA DĂSCĂLIMII D-nul MIHALACHE DRAGOMIRESCU

L perdusem pe d. Mihalache Dragomirescu prin câmpiile Elisée, de unde ne trimetea stenogramele desbaterilor ce se urmau între Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Delavrancea, Vlahuță, etc.

Este adevărat că pentru noi a fost o continuă desfătare citirea dialogurilor de pe lumea cealaltă redată cu fineța așa de caracteristică stilului d-lui Mihalache Dragomirescu.

Caragiale avea sarcasmul ce era tipic Mihalache Dragomirescu, Eminescu eleganța de cugetare ce semăna cu a d-lui Mihalache Dragomirescu, Delavrancea în aprinsa lui elocință era croit după chipul și asemănarea d-lui Mihalache Dragomirescu.

Am avut, cum s'ar zice, în dialogurile culese de prin lumea cealaltă pe d. Mihalache Dragomirescu în aspecte diferite: liric, filozofic, patrotic, științific, etc. Cu fineță d. Mihalache s'a ascuns pr sau cum s'ar zice popular a făcut pe mortul în păpușoiul câmpiilor Elisée. Mulțumită acestei stratageme ni s'a pus la dispoziție comori de sarcasm, de lirism, de cugetare, elegante ca și făptura d-lui Mihalache Dragomirescu.

Renunșând la escapadele făcute prin lumea cealaltă, unde a făcut pe reporterul—ceva à la Nedelea—al câmpiilor Elisée, d. Mihalache Dragomirescu a descins pe trotuarul actualității. A luat contact cu problemele ce frământa pe oameni a înmuiat pana în călimară sa stilistică plină de „că“, „care“ și alte șicuri stilistice a așezat chestia la punct și a prezenta'o publicului. Problema se chemă „de quibusdam aliis“ Noi dascălii. Cităm din „Viitorul“:

„Noi, dascălii — uităm un lucru — că suntem prin excelență intelectualiști și, fără să ne dăm seama că cei care cârmuesc țara, care face diplomație sau conduc oștile pe câmpul de bătăe sau cei care învârtesc economia unei țări și de care interesele noastre se lovesc sunt și ei intelectualiști, întrucât au în cea mai mare parte, aceeași cultură ca și noi, dar ei mai sunt și oameni volitionali, oameni de voință, de inițiativă și de tact, adică oameni care știu să-și coordoneze mijloacele pentru ajungerea unui scop. Și idealul ar fi ca măcar o parte dintre noi să aibă aceste însușiri, pentru ca să

putem câștiga drepturile, pe care le-am câștigat odată, dar pe care, din pricina... intelectualității noastre, se pare că e nevoie să le câștigăm a doua oară“.

După cum se vede din acest fragment d. Mihalache este „prin excelență intelectualist“ fiind prin excelență dascăl.

Dar îi lipsește—om cusurgiu „voluționalul“ „din pricina... intelectualității“ (observați fineța plimbată cu eleganță prin abundența de „care“, care abundență este cum am zice „vincoa“ ul stilului d-lui Mihalache“.

Și stabilind că (că păcat că nu pot alătura de „că“ pe „care“ să-i dau și stilului meu ceva din savoarea d-lui Mihalache, „dascălii sunt prin excelență intelectualiști“ pune problema :

„Se știe în adevăr că chestia culturală este astăzi cea mai însemnată chestiune națională și că cea mai mare parte din agenții ei suntem noi, profesorii. Noi suntem, cum am spus-o în primul nostru „Memoriu“ pe care nu știu de ce l-am uitat,—noi suntem oastea păcii, cuceritorii pas cu pas ai sufletelor noilor români pentru patria română. Dar această oaste, care are arme, n'are... echipament. Stau veșnic pe câmpul luptei, dar tocmai cum stau soldații, care și-au lepădat tunicile și-au trecut Siretul, la Mărășești numai în cămăși. E o oaste, care și așa, fără echipament, s'a luptat un an, doi, trei, dar care, mai cu seamă pe vreme de iarnă, când un palton costă 10.000 de lei, nu mai pot, în ori ce caz, pot... cu greu. Unde mai pui că, din pricina aceasta, cei.. dela partea sedentară—vreau să zic cetățenii care au vreme să fie mai practici și au profitat și profită mereu de această vreme de speculă,—sau pe românește,—de învârtelă—au început să se uile de sus la acești „vai de ei“ care muncesc de dimineața până seara, încălțoși cu un șoson descusut și un galoș rupt.—și nici vorbă să-i mai primească prin saloanele lor încărcate de scumpeturi.. Ca să se uite ei și să stea în relațiuni de prieteșug cu niște golani?

E o situație și morală și materia'ă, pe care cei ce trebuie să hrănească generațiile cu entuziasm,—n o mai pot răbda.. Și a'unci—nu ca soldații cei în cămăși de la Mărășești—noi nu găsim însă,—ca intelectuali ce suntem, decât să asvârlim arma și să lăsăm pe vrăjmași să ne dea o situație...—credem noi—mai bună, făcându-ne una cu pământul.

Și aci e deosebirea dintre soldatul neintelectual și noi intelectuali. Se pare că soldatul a avut ceva mai mult decât noi în suflet.—bunul simț.

Ei da, se pare că sarea asta lipsește din bucatele noastre intelectuale. Și de-aceia o parte dintre noi am luat voinicescă hotărâre.. de a ne face una cu pământul.. demisionând, pentru că să arătăm că suntem practici. Curojul fricosului sau puterea de convingere a vocii surdului..“.

Precum vedem problema stă astfel sau dascălimea pornește la atac (obiectivul?) în cămăși ca și soldații dela Mărășești, sau încălțată cu un șoson descusut și un galoș spart. Prima dilemă.

A doua. Sau dascălimea e primită prin saloanele încărcate cu scumpeturi sau rămâne „ca niște... golani“. (Punctele formează o altă fineță a stilului d-lui Mihalache).

Și o constatare „se pare că soldatul a avut ceva mai mult decât noi în suflet.—bunul simț“. „Ei da—se pare că sarea asta lipsește din bucatele noastre intelectuale“. (Sarea bunului simț precum reese clar din cele scrise de d. Mihalache Dragomirescu).

Concluzia logică: statul să intervină grabnic spre a „echipa“ cu sarea bunului simț ce lipsește din bucatele intelectuale pe care le produce dascălimea.

Astfel una din cele mai grave probleme ale statului a fost soluționată mulțumită agerimii spiritului și dialecticii d-lui Mihalache Dragomirescu. Pentru că: care.....

SECRETARUL DE REDACȚIE...

IN plăsmuirea lui, de când l'a trimis în lumea aceasta Dumnezeu, secretarul de redacție pare acelaș: la Paris, la Petrograd, la Giurgiu, la București, la revista de filozofie ca și la ziarul economic, la colidianul gălăgios ca și la ilustrația de copii. Mănfestările lui însă sunt foarte variate: unul e prost, altul e și mai prost, al treilea prezintă semnele pietrificării celebrale, al patrulea este absolut și pentru totdeauna tâmpit. Excepții se întâmplă la secole odată.

Acela pe care îl cunosc eu și cu care, din mulțimea păcatelor mele și a neînvinsei sărăcii de intelectual anahronic, sunt silit să lucrez, în fața căruia dintr'un prisos de bunăcreștere stau în picioare și vorbesc cu „Dumnia-Voastră”—e înalt, face pânțece, poartă ochelari, are fâlcile foarte mari, ochii ca gămăliile de ace, de culoarea șancrului moale. O nioară, când fatalitatea nu-l alesese să fie un instrument de pedeapsă, trebuie să fi avut puțină minte: atât cât e necesar să-și capete un titlu universitar. Cu acest titlu, cu fâlcile mari și lăsate în jos ca la morun, cu ochelari, cu prostia din care-și face o podoabă, dar mai ales în timpul acesta de după războiu, când concurența în prost gust, în degradare și în mărginire a ajuns să-și aibă o marcă universală, un patent al contemporanietății noastre — „domnul” a ajuns secretar de redacție.

Mă urăște. Fiindcă cred în idei, în ideile ce e mai frumoase, nobile și atot-biruitoare, și port pe față răsfrângerea unei suferinți, conștiente și ispășitoare

Mă persecută. Nu pe mine, ca om, ca atare, ci ideia mea, la care nu s'a ridicat, ale cărei perspective nu le poate vedea, din tărnia căreia nu poate să trăiască. El pune—și poate să facă aceasta, pentru că este secretar de redacție— ideia mea între șezutul lui imens și suprafața de nord al scaunului. Nu e simbolul obligator al vremii?

Entuziazmul meu îl zgâlțâie ca o febră, câteodată ca un viscol. Dar această zguduire îi turbură stomahul, și are simțul pericolelor rău miro-sitoare, ca să nu se expună. Entuziazmul meu nemerește în coșul de alături, în care el, domnul „secretar de redacție” aruncă lent și încrezut, și ideia mea și ideile tuturor celor ce nu s'au putut strecura prin mușchii capului lui.

E sigur pe el, pentru că e un erou al „cugetării” moderne. E filozoful sforțărilor celor mai reduse.

— Să-mi faci un articol! — Imi poruncește.

— Voiu face! — Mă supun. Căci cei 65 de lei pe zi îmi asigură atâtea porții de iaurt și de tobă—hrana mea de multe zile pe lună.

Iar eu naivul, eu, cu ochii avântați în depărtări, cu mintea înfiptă în centrul unui fapt, cu iubirea ce desparte pururea și negreșit binele de rău, cu îndemnul frățesc să înlătur o negură ce învăluie o lumină, eu cred, că mâine, pe paginile dominate de domnul „secretar de redacție“, în zeci de mii de foi, voi coborî cu gândul meu în zeci de mii de minți, în sute de mii de inimi, ca să trezesc radioasa tremurare a simpatiei omenești, a omeniei salvatoare.

Ce insomnie plăcută, ce zbuțiu nobil!

A doua zi îi prezint manuscrisul: „*Analogii și deosebiri*“.

Domnul „secretar de redacție“ citește la întâmplare:

— „Între veacul nostru și veacurile trecute există o legătură de continuitate: e cruzimea care a rămas în fond aceeași, schimbându-și fețele, metoadele, îngrămădind atunci ca și acum victime de inimi și de suflete. Aduceți-vă aminte de papa Leon al V, care ucide, cu perversitatea unui călugăr ateu, pe cardinalul său. Nu oare Cezar Borgia se înșelase, invitându-i la ospăț și otrăvindu-i, pe seigneurii de la Romagne? Nu același lucru a făcut și Ferdinand Neapolitanul? Nu ne rușinăm și noi de nerușinarea lui Ferdinand Catolicul, care își făcea o glorie din perfiditatea lui, ce umpluse evul mediu? Dar cruzimea abjectă din noaptea Sfântului Bartolomeu? Ceia ce otrăvește duhul omenirii aceeași dispărute e că aceste cruzimi au găsit și o justificare în „Prințul“ lui Machiaveli și în cugetarea autoritară a lui Montaigne. Acesta din urmă scrisese cu îndrăzneală compromișătoare: binele public admite ca pentru salvarea lui, adică a binelui, cineva să fie frădător, să mintă și să masacreze. Iată până unde ajunsese în criminalitatea lui evul mediu, fără să ne oprim asupra miilor de jertfe ce le-a făcut desbinarea religioasă. Pentru crimele noastre, noi cei de astăzi, am inventat nesfârșitele justificări, ca să prezentăm omenirii spectacolul dezastrelor geniale ale lui Napoleon și izbirea apocaliptică de la 1914. Sunt veșnicele analogii.

Dar evul mediu a avut pasiuni și nobleți, pe care noi nu le avem. Evul mediu a avut cultul antichității. Italia, în sec. al 15, vru să se tămăduiască de vișiile și degradarea sa, reînsuflețind timpurile vechi, căroră li se închina pios. Orașele se împodobeau cu școli, cu biblioteci publice. Eugeniu al IV, restabilea la Roma, universitatea romană. La Neapole, Alfons Generosul, deveni protectorul lui Laurențiu Valla și Pontanus, restauratorii Academiei neapolitane.

Ca semn de veșnică împăcare cu Laurențiu de Medicis, el nu cerea altceva de cât un manuscris din Titlu Liviu. Nicolae al V, cu banii săi, trimitea în toate părțile lumii savanți, ca să descopere și să studieze manuscrisele antice. La Florența și la Tisa, Laurențiu Magnificul zidi cel d'întăiu azil pentru savanții tuturor țărilor. Fortărețele baronilor turbu-

lenți se prefăceau în cabinete de studii. Paladini ai spadei, ei deveniau paladini ai științei și al artelor. Dar Papa Iuliu al II, dar crudul Leon al X! Cel d'întăiu se lupta pe fronturile atâtor războaie, dar își împodobește curtea cu oamenii cei mai distinși ai timpului său. El însărcină pe Mihel-Angelo să ridice cupola Sf. Petru din Roma. Iar în ziua când fu descoperit Laocoon, el porunci să sune clopotele tuturor bisericilor din Roma și din Italia. Leon al X, vlăstar din Medicis, fu mai mult un prinț al literilor și al artiștilor decât un pontifice catolic. Pentru el, Raphael pictă frescele Vaticanului, Mihel-Angelo frescele capelei Sixtim, și pentru 500 de sequini cumpără primele cinci cărți din T. Liviu. Vedeți în zilele noastre — cu o singură excepție — un entusiasm ca acela al timpului de care vorbesc?

Iată deosebirea :

Secretarul de redacție se uită la mine cu ochii mici, de dihor, se uită mirat, cu reproșuri, cu dispreț și râgâind din plenitudinea stomahului său, mă întreabă :

— Ia ascultă, dom'le. Știi, d-ta, ce e pistilul?

— Pistil? Nu! Nu știu.

— Ei află ce e pistilul și scrie-mi ceva despre pistil. Nu putem să dăm la gazetă bazaconiile lui Leon al X și manuscrisele lui Titu Liviu. Las'că și eu sunt licențiat. Hai, mâine despre pistil!

O, Erasm de Rotterdam! Cât geniu ai avut de ai putut face „*Elogium stultitiae*“ timpului tău. De ce n'am o undă din puterea ta ca să imortalizez pe acest simbol rușinos al vremii mele!

G. M. Ivanov.

DIN „ÎNSEMNĂRILE UNUI PICTOR“

SUNT două maniere de a compromite o națiune. Deformând-o prin calomnie, sau deformând-o prin trandafirire și meschină idealizare.

Școala gregoresciană a îmbrățișat metoda II-a.

* * *

Societatea contemporană nu îngăduie artistului să lenească, pentru ca să poată creia. Ci îl silește să trândăvească, cerându-i să confecționeze fără odihnă.

* * *

Nu există decât o singură jigodie susceptibilă până la ferocitate. Pictorul — fără talent.

Prin urmare : vizitați expozițiile cu browningul în buzunar.

* * *

În deobște, pictorul fără talent este, prin excelență, un om practic. Combinațiile lui extra-artistice, sunt cu mult mai vaste și mai remuneratorii, decât combinațiile paletelor lui.

De aici triumful — și răzbunarea lui, asupra ta — în Societate.

* * *

Femeia este în artă, ceia ce este în viață : Sclava ultimii mode..

* * *

Artistul are nevoie numai de trei tovarăși : Sănătate, bani și libertate. Ceilalți obosesc..

* * *

Un ministru al artelor ?

Doamne!.. tot ce poate fi mai simplu ! un ministru al artelor !

* * *

Cu fiecare din cuceririle plebei, se surpă una din cuceririle milenare ale inteligenței și sensibilității..

* * *

Succesul mediocrului în artă, stă în raport direct cu creșterea opiniei publice.

* * *

O doamnă tânără, mi-a mărturisit : prefer sculptorii..., ei au pasiunea formelor..

O doamnă bătrână, mi s'a spovedit: între mine și un pictor este o apropiere indiscutabilă. Patima pentru vopsele..

* * *

D. Costin Petrescu a mărturisit, într'o conferință publică; „sunt fiu de zugrav“...

Confidență tardivă — și superfluă...

* * *

O doamnă virtuoașă, mi-a răspuns, indignată:

— Înțeleg să 'ți pozez nudă,... dar în mărime naturală!!....

* * *

Intre o femeie simplă, care are cultul florilor și o femeie cultă, care are pasiunea romanului cu succes de librărie, alege, tovarășe pictor, pe cea dintâi...

* * *

Sunt indivizi cari au, prin atavism, aplecare către murdărie, iar alții către curățenie.

Tot astfel sunt spirite, ce se complac în urât, altele în frumos.

* * *

Individul care nu jinduește luxul, este, prin natura lui, de esență inferioară.

* * *

Nu înțeleg prin „lux“ acea barbară exhibiție de bogății, ce se vede etalată prin bulevardele, ori saloanele capitalelor cosmopolite.

* * *

Luxul e întruchiparea materială — prin mobilă, costum, podoabă, artă — a unui vis unitar și armonic.

* * *

În coliba unui Cafru din Africa e, adeseori, mai mult lux decât în palatul ultimului îmbogățit, dela noi.

N. N. TONITZA.

ÎNCEPUTURI BUNE

Poetul I. Minulescu a scris o piesă de teatru: „Omul care trebuie să moară“. În loc s'o prezinte Teatrului Național unde dubla sa calitate de director general al Artelor și de membru în comitetul de lectură al teatrului, îl scutea să aibă o piesă bună și scrisă cu talent, d. I. Minulescu a dat'o unui teatru particular.

Iată un început bun. Până acum mulțumită d-lui Caton Theodorian, tradiția era ca membrii din comitetul de lectură să se simtă obligați a scrie câteva piese pe an spre a compromite literatură originală. D. Ion Minulescu dintr'un simț de frumoasă delicateță își dă piesa unui teatru particular. E frumos.

Dar, fiindcă e vorba de Teatrul Național, am întreba pe d. director general Valjean ce s'a făcut cu minunatele traduceri făcute din norvegiană: Hedda Gabler, Rața Sălbatecă, etc. Ibsen, traduceri ale scriitorului N. D. Ciotori. În cartioanele Teatrului Național există încă din 1914.

De ce s'au utilizat alte traduceri?

Sau tot vechea tradiție a comitetului de lectură?

AH! MINORITĂȚILE

Ne-a binecuvântat bunul Dumnezeu și cu minorități, dar nu cu minorități obicuite, bucurându-se de o mână prietenoasă care îi se întinde, dornice de o pașnică viață în cadrul statului național românesc! Minoritățile noastre sunt într'o continuă efervescentă de nemulțumiri, de năzuință pe jumătate mărturisite, suflete agitate, neimpăcate cu hotărârea soartei. Psihologie de evacuare.

Adăugați stimulentele pe care il dă minorităților o presă democrată și preocupată mai mult de a le lăsa decât a le apropia de spiritul statului românesc și veți putea explica impertinențele tuturor „Ujság-urilor“.

Am rămas plăcut surprins citind în ziarul „Plutus“ datele pe care le dă d. Liviu P. Nasta. Știm că acest ziar este ediția comercială a uzinei de opinie publică „Adevărul“, și în lumina statistică din „Plutus“ îți apare într'o lumină cu totul ciudată tot excesul de grijă și dragoste, exces întretăiat de violente eșeri împotriva statului, pe care ziarul „Adevărul“ îl manifestă față de minorități.

Cităm câteva date.

Populația ținuturilor de peste munți e de 5.114.124 locuitori. Din aceștia:

Românii reprezintă 57.3 %

Ungurii și săcii 25.5 %

Sașii și șvabii 10.6 %

Evreii 3.5 %

După limba de predare școlile existente în Ardeal se impart astfel:

	<u>Românești</u>	<u>Ungurești</u>	<u>Germane</u>	<u>Altele</u>
Școli primare	3611	1669	403	105
Școli secundare	44	66	22	4
Licee	40	40	13	(evreești) 4
Școli comerciale	10	15	3	
Școli normale	22	19	3	

Din 285 milioane lei cât costă pe stat întreținerea acestor școli 87, milioane să dea pentru școli în care se predă în limba maghiară și totuși scheiălăiala presei democratice nu mai încetează: leit motiv: persecutarea minorităților.

Dar nici partidele politice nu se lasă mai pre jos. Un amor fierbinte față minorități și ca orice amor o avalanșă de promisiuni menite să seducă fecioria electorală a minorităților.

„Este, credem noi, o lipsă importantă de prudență politică din partea partidelor noastre, dacă din acordarea sau promisiunea de a acorda noi drepturi unora din minorități, fac obiectul unor tranșacțiuni de oportunitate electorală“ Scrie „Plutus“. Dar nu s'ar putea să citească aceste constatări și „Adevărul“, adică editorii ziarului „Plutus“?

Am putea însemna o etapă nouă în procesul de adaptare la mediul necesităților naționale a presei democratice.

Și ne-am bucura.

NĂRAVUL

Că n'au văzut cu ochi buni partidele politice. „Cultura“ și n'au tolerat-o decât ca o vasală, pe care o poți folosi câte odată pentru alte scopuri, este un fapt prea cunoscut. Dar atitudinea aceasta față de cultură nu a fost fățiș exprimată, un rest de pudoare a silit pe oamenii politici să-și dosească intențiile.

Partidul național incuscrit cu democrația în livrea a d-lui Mișu Cantacuzino, a sfărâmat vechea delicatețea ce se statornicise în tradiția politicianismului. A luat-o voiniceste și fără prea multe manajamente aplică manifestărilor culturale aceeași mentalitate ca oricărei întâmplări electorale.

Vom da o pildă. Cităm din „România“ ziarul partidului național:

— „Secția locală a „Ligei Culturale“, anul trecut organizase un ciclu de conferințe la Casa Națională, cari s'au perindat săptămânal delă Noembrie și până la Maiu. Anul acesta se așteaptă același program de activitate culturală, care însă n'a fost pus în practică până în prezent; se zice că după vacanță ciclul de conferințe va reîncepe. Această activitate a Ligei a fost puțin încurajată anul trecut, întru cât se credea că e mai mult o propagandă politică decât una pur culturală. Ceeace a făcut pe bărlădeni să creadă acest lucru a fost faptul că inaugurarea conferințelor a fost făcută de către d. N. Iorga și apoi cea mai mare parte din conferințari făceau parte din Partidul Naționalist, între cari pomenim: Gh. Tașcă, N. Bațaria, Al. Cusin, Radu Roseti.

Sperăm că anul acesta nu se va mai cădea în aceeași greșală și va alcătui lista de conferințari din toate partidele spre a înlătura bănuiala de propagandă politică, căci numai așa scopul pe care-l urmărește „Liga Culturală“ va fi cu adevărat cultural“.

Conferințari din toate partidele! Inteligenți sau bălbăiați, n'are nici o importanță, numai să fie din toate partidele, ca să nu se supere nimeni!

Unde a lăsat partidul național vechea și buna lui datină ardelenescă? Sau în anticamera clubului Maniu au lăsat nu numai galoșii ci și vechile obiceiuri ca să nu șifoneze subțirimea spirituală a simandicoaselor figuri strănse în jurul mesei verzi pe care se înșirau colorate și curate cărțile lui Grimaud.